

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

NATURE AND SAFETY FEATURES IN BORDER AREA OF LAW ENFORCEMENT BODIES

Гончаров Є.С.,

*аспірант кафедри адміністративного фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету*

Нікітенко О.І.,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

Стаття присвячена особливостям забезпечення безпеки в прикордонній сфері Державною прикордонною службою України. Досліджено засоби і підстави забезпечення правопорядку в прикордонній сфері держави при взаємодії з правоохоронними органами відповідно до українського законодавства.

Ключові слова: Державна прикордонна служба, правоохоронні органи, безпека в прикордонній сфері, правопорядок, державний кордон.

Статья посвящена особенностям обеспечения безопасности в пограничной сфере Государственной пограничной службой Украины. Исследованы средства и основания обеспечения правопорядка в пограничной сфере государства при взаимодействии с правоохранительными органами в соответствии с украинским законодательством.

Ключевые слова: Государственная пограничная служба, правоохранительные органы, безопасность в пограничной сфере, правопорядок, государственная граница.

This article is devoted to peculiarities of border security in area of State Border Service of Ukraine. Investigated means and reasons of law and order in border state in field of cooperation with law enforcement authorities in accordance with Ukrainian legislation.

Key words: State Border Service, police security in border area, law enforcement, border.

Актуальність теми. У Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» у статті 2 «Основні поняття» вживаються такі поняття: правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції щодо удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки в прикордонній сфері України [1].

Особлива роль у правоохоронній діяльності щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері України відводиться охороні державного кордону. На відомство покладений захист від будь-яких спроб незаконного проходження лінії державного кордону України, збройних конфліктів та інших провокацій на кордоні. Це завдання реалізується у взаємодії зі Збройними Силами України, Національної поліції, Служби Безпеки України та іншими військовими формуваннями.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних засад у сфері забезпечення безпеки в прикордонній сфері України Державною прикордонною службою та правоохоронними органами. Важливими завданнями Державної прикордонної служби України, які законо-

давством віднесено до її компетенції, є: виявлення та припинення злочинів і адміністративних правопорушень, проведення дізнання, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, здійснення прикордонного контролю та пропуску в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають до України, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон, запобігання в'їзду до України або виїзду з неї осіб, яким згідно з законодавством не дозволяється в'їзд до України, або яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України, у тому числі, відповідно до доручення правоохоронних органів розшук у пунктах пропуску через державний кордон осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства і суду, ухиляються від відбування кримінальних покарань виконання в установленому порядку інших доручень правоохоронних органів [2].

Виклад основного матеріалу. Однією із найважливіших умов функціонування держави є забезпечення її національної безпеки, що спрямована на поступальний розвиток громадянського суспільства, захист людини та суспільства, виявлення та мінімізацію потенційних загроз національним інтересам від зовнішніх та внутрішніх загроз у політичній, економічній, гуманітарній, військовій, прикордонній та інших сферах суспільно-політичного життя.

У відповідності до чинного законодавства Стратегія національної безпеки України спрямована на

формування сприятливих умов для забезпечення інтересів громадян, суспільства і держави, дальшого поступу України як демократичної держави зі сталою та зростаючою ринковою економікою, держави, що керується європейськими політичними й економічними цінностями, в якій повага і захист прав і законних інтересів усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп є запорукою незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України [3].

Світовий досвід свідчить, що ключовим стратегічним завданням національної безпеки є врегулювання питань договірно-правового оформлення державного кордону із суміжними державами, що має забезпечити суверенітет, територіальну цілісність та незалежність кожної держави.

Таким чином, у досить динамічній геополітичній, геостратегічній і гео економічній ситуації України, виходячи із власних національних інтересів, потребує ефективного державного управління національною безпекою у сфері договірно-правового оформлення державного кордону, значних зусиль і постійної уваги з боку органів державної влади, науковців, кожного громадянина.

Питання формування державної політики національної безпеки у сфері договірно-правового оформлення державного кордону України набули актуальності з часу проголошення незалежності держави, і до теперішнього часу залишаються не врегульованими внаслідок різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на стан національної безпеки та обумовлюють необхідність удосконалення державного управління системою національної безпеки з метою захисту національних інтересів особистості, суспільства та держави у цій сфері.

Аналіз нормативно-правових актів дав змогу встановити той факт, що суттєвою загрозою національній безпеці України визначено неврегульованість питань договірно-правового оформлення спільних ділянок державного кордону України із суміжними країнами. Указом Президента України від 08.06.2010 року № 389/2012 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» безпосередніми зовнішніми викликами національній безпеці визначено: «невирішеність питання щодо розмежування лінією державного кордону акваторії Чорного і Азовського морів, Керченської протоки, відсутність демаркації державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова, що стримує врегулювання правових засад забезпечення його режиму облаштування, ускладнює протидію транскордонним загрозам» [1].

Також Воєнною доктриною України, що затверджена Указом Президента України від 15 червня 2004 року, № 648 (у новій її редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012), основними тенденціями розвитку воєнно-політичної обстановки у світі, що можуть суттєво загрожувати національній безпеці України у прикордонній сфері

визначено: наявність неврегульованих воєнно-політичних конфліктів та можливість виникнення нових збройних конфліктів у регіоні; незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України, внаслідок чого зберігається ймовірність висунення територіальних претензій до України та виникнення суперечок між державами; прояви сепаратизму, що спричинені незадоволенням культурних потреб національних меншин, низьким рівнем життя населення та особливостями національно-етнічної політики суміжних із Україною держав; втручання у внутрішні справи України з боку інших держав із метою загострення соціально-політичних, міжконфесійних та міжетнічних відносин, створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань; посилення конкуренції за доступ до сировинних ресурсів та за контроль над маршрутами їх доставки на ринки споживання, використання економічних конкурентних переваг для досягнення політичних цілей [2].

Установлено, що основні загрози національній безпеці України у сфері договірно-правового оформлення полягають у: незавершеності договірно-правового оформлення і недостатньому облаштуванні державного кордону України; можливих посяганнях на державний суверенітет України та її територіальну цілісність; територіальній претензії з боку суміжних держав; поширенні тероризму, транскордонної організованої злочинності, незаконної міграції та контрабанди через державний кордон України; воєнно-політичній нестабільності та конфліктах у прикордонних з Україною регіонах.

Зазначені загрози у сфері договірно-правового оформлення мають глобальний характер та потребують створення ефективної системи державного управління з метою мінімізації їх негативного впливу на забезпечення національної безпеки України.

Таким чином, питання запровадження ефективних механізмів державного управління у сфері національної безпеки є стратегічним пріоритетом реалізації внутрішньої та зовнішньої політики для провідних країн світу.

На нашу думку, найбільш ґрунтовна дефініція «державного управління у сфері національної безпеки» відображена у роботах доктора наук із державного управління, професора Г.П. Ситника, який зазначає, що «державне управління національною безпекою є специфічним видом та невід'ємною складовою державного управління, що охоплює соціальну, економічну, гуманітарну, військову та політичну сфери життєдіяльності суспільства, та є цілеспрямованою діяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки» [3].

Також більшість вітчизняних дослідників констатує, що державне управління у сфері забезпечення національної безпеки справляє суттєвий вплив на реалізацію політики у сфері національної безпеки та є стратегічною складовою процесу реалізації державної політики національної безпеки, реалізується у межах чинної нормативно-правової бази з питань національної безпеки; запроваджу-

ється з метою створення ефективних механізмів державного управління, що спрямовані на захист національних інтересів України; державне управління у сфері забезпечення національної безпеки має стратегічний характер, поєднує системний та ситуаційний підходи у процесі реалізації; стратегічним пріоритетом державного управління у сфері забезпечення національної безпеки є мінімізація та нейтралізація наявних та потенційних загроз національній безпеці у різних сферах суспільно-політичного, військового та соціально-економічного життя України [4].

Зазначено, що об'єктом державного управління у сфері забезпечення безпеки у прикордонній сфері є суверенітет, територіальна цілісність держави, конституційні права та свободи громадян, суспільно-політичні, матеріальні, економічні, інтелектуальні та духовні цінності, природні та економічні ресурси держави.

Суб'єктами у сфері забезпечення національної безпеки у прикордонних сферах є органи державної влади (законодавчої, виконавчої, місцеві державні адміністрації, громадські організації та громадяни) та суб'єкти забезпечення безпеки в прикордонній сфері держави, є сектор безпеки і оборони (військові, правоохоронні органи, органи державного управління зі спеціальним статусом, суди загальної юрисдикції, органи прокуратури, Національної поліції та СБУ тощо). Координуючу роль між суб'єктами забезпечення безпеки у прикордонній сфері згідно з національним законодавством здійснює Рада національної безпеки і оборони України.

На нашу думку, процес договірно-правового оформлення державного кордону України має передбачати створення ефективної системи державного управління, що спрямована на реалізацію комплексу політико-дипломатичних, економічних та військово-

правоохоронних заходів із метою забезпечення державного суверенітету, недоторканності і територіальної цілісності.

З огляду на викладене вище, нами визначено, що забезпечення безпеки у прикордонній сфері України є особливою та невід'ємною складовою державного управління національною безпекою – це організована сукупність державних органів, посадових осіб, об'єднаних єдиними цілями та завданнями щодо забезпечення безпеки і відкритості державного кордону, що спрямована на захист суверенітету та територіальної цілісності держави, недоторканності державного кордону на всій його протяжності, протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам на державному кордоні, захисту національних інтересів у виключній (морській) економічній зоні, дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму, забезпечення розвитку міжнародного, прикордонного та міжвідомчого співробітництва, які здійснюють узгоджену діяльність у межах чинного законодавства України [5].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що забезпечення безпеки в прикордонній сфері України є важливою складовою державного управління національною безпекою України, яка дасть змогу: забезпечити виконання зобов'язань України в рамках безвізового діалогу з Європейським Союзом та належний рівень безпеки державного кордону; привести систему управління кордонами у відповідність із європейськими стандартами, забезпечити його відкритість для провадження законної транскордонної діяльності; забезпечити розвиток міжнародного, прикордонного та міжвідомчого співробітництва; реалізувати міжнародні проекти та національні наукові дослідження; забезпечити відкритість і прозорість діяльності органів державної влади, компетентних у питаннях державного кордону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 11. – Ст. 2.
2. Закон України про державний кордон України // Голос України. – 1991. – 18 грудня.
3. Указ Президента України від 08.06.2012 року № 389/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/303.html>.
4. Воєнна доктрина України, що затверджена Указом Президента України від 15 червня 2004 року, № 648 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>.
5. Заключний Акт наради з безпеки і співробітництва у Європі (НБСЄ) 1975 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elise.com.ua/content/4-printsip-teritorialnoyi-tsilisnosti-derzhav>.